

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ PT.
„PADANIA. OD ŹRÓDEŁ IDEI DO PRÓBY STWORZENIA NOWEGO NARODU
W PÓŁNOCNYCH WŁOSZACH”

AUTORSTWA MGR MAŁGORZATY MARII FIJAŁ
PRZYGOTOWANEJ POD OPIEKĄ NAUKOWĄ
DR HAB. JOANNY SONDEL-CEDARMAS, PROF. UJ

Rozprawa doktorska pt. „Padania. Od źródeł idei do próby stworzenia nowego narodu w północnych Włoszech” podejmuje problematykę dotyczącą koncepcji padańskiej, rozumianej jako przykład (etno)nacjonalizmu dążącego do stworzenia odrębnego narodu w północnych Włoszech. Zasadniczym celem rozprawy jest analiza genezy oraz rozwoju koncepcji Padanii ze szczególnym uwzględnieniem jej etniczno-kulturowego podłoża. Główne zamierzenie zostało powiązane z próbą szczegółowej identyfikacji oraz weryfikacji 1) uwarunkowań koncepcji oraz jej specyfiki; 2) czynników oraz symboliki wpływających na proces konstrukcji oraz rekonstrukcji padańskiej tożsamości; 3) znaczenia Padanii we współczesnych Włoszech oraz; 4) kierunku ewolucji koncepcji.

Zakładając w 1989 roku Ligę Północną, powstałą z sojuszu Ligi Lombardzkiej z innymi ugrupowaniami autonomistycznymi, lombardzki robotnik i niedoszły lekarz, Umberto Bossi, postawił sobie za cel rozbudzenie w ludności północnowłoskiej dumy z przynależności regionalnej. Wykorzystując pamięć historyczną, mitologię celtycką oraz kulturę plemienną, chciał podkreślić wyjątkowość wspólnoty kulturowej ziem padańskich - będącej jednak w wielu aspektach bardziej wyobrażoną, niż rzeczywistą. Należy bowiem podkreślić, iż obszar Padanii nie jest terenem jednorodnym ani kulturowo, ani językowo, ani w sensie gospodarczym czy nawet geograficznym i historycznym.

Projekt odłączenia północnych regionów Włoch od reszty kraju, pomimo posiadania rzeszy zwolenników, zaplecza politycznego oraz wsparcia niektórych włoskich intelektualistów, w dotychczasowym wariantcie okazał się jednak niemożliwy do realizacji. Koncepcja powstania nowego narodu i państwa w północnych Włoszech, niezależnego od stanowiska władz centralnych w Rzymie, odniosła porażkę. Pytanie dotyczące motywów takiego stanu rzeczy oraz inne - dotyczące uwarunkowań oraz charakteru Padanii, tudzież jakości jej związków ze zjednoczonym państwem włoskim, stanowią punkt wyjścia do niniejszej dysertacji. Wspomniane pytanie badawcze, które wyznaczyło kierunek analizy,

dotyczy jednak nie tylko powodów, dla których dążenia skupionych wokół Ligi Północnej północnowłoskich (etno)nacjonalistów odniosły porażkę, ale również specyfiki koncepcji padańskiej: na czym ona polega i co ją tworzy? W ramach tak sformułowanego problemu postawiono pytania szczegółowe, które pogrupowano na kilka kategorii:

- 1) w kwestii natury teoretycznej: czym jest Padania? Czy jest ona pojęciem geograficznym, bytem kulturowym czy politycznym? Czy istnieją jakiegokolwiek przesłanki do jej istnienia jako narodu?;
- 2) ze względu na schemat funkcjonowania: gdzie należy doszukiwać się źródeł tej koncepcji? Jak na rozwój idei wpłynęły elity intelektualne i kulturowe? Czego oczekiwali i do czego dążyli padańscy separatyści? Czy to wyłącznie Ligę Północną można uznać za *spiritus movens* tej koncepcji?; Dlaczego z biegiem lat partia porzuciła postulaty secesjonistyczne?;
- 3) uwzględniającej czynniki determinujące stan rzeczy: jakie są wyznaczniki oraz uwarunkowania Padanii? Czy jest to kwestia miejsca urodzenia, więzów krwi czy też językowa, etniczna, kulturowa, związana z położeniem geograficznym lub samoidentyfikacji zainteresowanych?;
- 4) w zakresie charakteru relacji z innymi aktorami: czy jest to fenomen o charakterze ekskluzywnym czy inkluzywnym? Czy Padańczycy byliby w stanie przyjąć „obcych”, aczkolwiek identyfikujących się z ich ideą? Jakie następstwa dla włoskiego systemu społeczno-politycznego niósł i niesie rozwój tej koncepcji?

Hipoteza główna odnosi się do specyfiki koncepcji i zakłada, że Padania to wyobrażona wspólnota, która w oparciu o przesłanki kulturowe miała odegrać zasadniczą rolę w realizacji celów politycznych Ligi Północnej. Doprowadziło to do mitologizacji oraz instrumentalizacji pierwotnej idei kulturowej poprzez podporządkowanie narracji historycznej dla potrzeb socjalizacji i bieżącej strategii politycznej partii. Pierwsza z subhipotez mówi, że przykład Padanii pokazuje, iż obszar geograficzny może stać się podstawą do roszczeń o charakterze polityczno-gospodarczym. Druga, że specyfika Padanii ukonstytuowała się w większym stopniu wokół uwarunkowań wewnętrznych, aniżeli zewnętrznych. Trzecia zakłada, że spopularyzowany przez Ligę Północną i elity polityczno-kulturowe w ostatniej dekadzie XX wieku projekt padańskiego etnonacjonalizmu, motywowany poczuciem odrębności etnicznej oraz kwestiami kulturowymi, był wyrazem kryzysu włoskiej tożsamości narodowej. Kolejna wskazuje Padanię jako unikalny przykład zjawiska przerodzenia się idei regionalistycznych

w separatystyczne w porównaniu z innymi znanymi ruchami o tym charakterze w Europie Południowej.

Dysertacja jest próbą syntetycznego ujęcia problematyki padańskiej na tle dziejów zjednoczonego państwa włoskiego z perspektywy interdyscyplinarnej. Wykorzystane zostało podejście kulturoznawczo-politologiczne, opierając się przy tym na podstawach zarówno antropologii kulturowej, jak i politycznej, ale też historii i nauk socjologicznych. Przyjęta w pracy perspektywa narodu odwołuje się w przeważającym stopniu do paradygmatu modernistycznego. Oznacza to, że sytuuje koncept narodu w sferze społeczno-kulturowej oraz politycznej i uznaje go za twór współczesny. Pojęcie (etno)nacjonalizmu uznano zarówno za ruch społeczny posiadający swoje zaplecze kulturowe, ale również jako ideę, która ten ruch legitymizuje. Naród jest tutaj rozumiany jako forma wspólnoty wyobrażonej, ukonstytuowanej wokół kluczowych dla niej wartości kulturowych, jak język, tradycja czy zwyczaje, ale także wspólnej pamięci historycznej. Obejmuje ona oprócz pamięci o wydarzeniach historycznych także mity oraz legendy dotyczące przeszłości wspólnoty. Charakteryzuje się ona istnieniem więzi społecznej i wspólnego poczucia przynależności, ale równocześnie zmierzaniem do uzyskania samorealizacji na płaszczyźnie politycznej.

Przyjęta w pracy cezura czasowa, obejmująca lata 1979-2013, eksponuje współczesny charakter badań, jakkolwiek trudnym było pominięcie kontekstu historycznego, uznanego za niezbędny dla logiki wywodu. Specyfika koncepcji padańskiej wyraża bowiem budzący refleksje związek zarówno z dziewiętnastowiecznym ruchem *risorgimento* czy działalnością średniowiecznej Ligi Lombardzkiej, ale również z już prehistoryczną ekspansją ludów celtyckich i kolejno longobardzkich na terenach północnej Italii. Bez wspomnianych odwołań niemożliwe byłoby kompleksowe ujęcie problematyki współczesnej koncepcji padańskiej. Podobnie niełatwym było nieuwzględnienie wydarzeń oraz zjawisk *hic et nunc* a potwierdzających dynamikę analizowanej koncepcji. Ramy czasowe dla prowadzonych rozważań to z jednej strony przełom lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku, czyli początek sojuszu północnowłoskich ruchów autonomistycznych. Z drugiej jest to data przejęcia przywództwa w Lidze Północnej przez Mattea Salvinię i odejście od idei niepodległościowych.

Struktura pracy, która odpowiada przyjętym założeniom metodologicznym, tworzona jest przez rozdziały będące zarazem ważnymi obszarami realizowanej strategii badawczej. Pracę otwiera rozdział I traktujący o źródłach koncepcji Padanii na tle kształtowania się idei państwa i narodu w okresie zjednoczeniowego ruchu *risorgimento* z połowy XIX wieku, bez którego trudno sobie wyobrazić narastanie późniejszych tendencji (etno)nacjonalistycznych

czy separatystycznych. Pierwszorzędną w nim rolę odgrywa pamięć oraz interpretacja dziejów historycznej Italii oraz programy ideologiczne poszczególnych wizjonerów zjednoczonego państwa, których idea przyszłości Włoch opierała się na myśli federalistycznej lub konfederalistycznej (Vincenzo Gioberti, Cesare Balbo, Giuseppe Ferrari, Carlo Cattaneo).

Rozdział II wskazuje źródła współczesnej koncepcji Padanii uwzględniając panoramiczną sytuację społeczno-polityczną północnych Włoch od zjednoczenia po czasy współczesne. Zostają również omówione w sposób syntetyczny endogenne, jak i egzogenne uwarunkowania kulturowo-religijne, polityczno-społeczne oraz ekonomiczne - uznane za pośrednio wpływające na dynamikę rozwoju „padańskości”.

Osobny rozdział w kształtowaniu się koncepcji Padanii bez wątplenia napisała Liga Północna na rzecz Niepodległości Padanii. Okoliczności powstania tej partii, jej rozwój, program oraz rola zostały omówione w rozdziale III. Instrumentalna próba uzyskania samorealizacji na płaszczyźnie politycznej ze strony polityków Ligi, w oparciu o przesłanki kulturowe oraz sposób wykorzystania wspólnoty kulturowej w projekcie politycznym partii, pozwala zdefiniować Padanię nie tylko jako koncepcję kulturową, ale także polityczną.

Rozdział IV analizuje wizję nowego państwa i narodu ze szczególnym uwzględnieniem struktury organizacyjnej Padanii, tworzonej w ramach aktywności politycznej Ligi Północnej. Wskazane zostają podjęte przez partię działania, mające sprzyjać tworzeniu tożsamości narodowej, takie jak utworzenie niezależnego parlamentu oraz rządu czy propozycje konstytucyjne, a także elementy narodotwórcze - stolica, symbole narodowe (flaga, hymn, moneta) oraz kultura popularno-sportowa.

W rozdziale V pochyłono się natomiast nad charyzmatycznym przywództwem Umberta Bossiego, legendarnego założyciela i lidera Ligi Północnej (w latach 1991-2012), a jednocześnie ojca idei „narodu padańskiego”.

Rozdział kolejny - VI analizuje symbolikę mitu padańskiego w dyskursie politycznym Ligi. Prezentuje początki niezależności wspólnoty północnowłoskiej powiązane z działalnością średniowiecznej Ligi Lombardzkiej. Przewodni motyw jej aktywności - legendarne ślubowanie komun północnowłoskich w Pontydzie oraz bitwy pod Legnano - uznano za pierwszy kluczowy artefakt kulturowy oraz punkt wyjścia dla wskazania źródeł, wokół których kształtowała się prowincjonalna, oparta na obrzędowości plemienną współczesna tożsamość padańska. Na przestrzeni wieków wydarzenia z okresu średniowiecza stanowiły nie tylko istotny element w zbiorowej świadomości, ale również twórczości artystycznej. Stąd w rozdziale tym zostaje również zaprezentowane artystyczne wykorzystanie motywu średniowiecznej Ligi Lombardzkiej jako symbolu walki o jedność narodową w okresie risorgimento. W kontekście

symboliki tożsamości kulturowej północnowłoskiej społeczności, zanalizowana została także mitotwórcza rola najdłuższej i największej rzeki Włoch – Padu. Ważną częścią jest również uwzględnienie wybranych elementów retoryki padańskiej/Ligi Północnej.

Rozdział VII koncentruje się natomiast na aspektach związanych z kształtowaniem się koncepcji Padanii jako próby stwarzania „pseudo-narodu” na Północy Włoch z uwzględnieniem wybranych czynników wyznaczających padańskie poczucie tożsamości. Przedmiotem dyskusji są zasadniczo wpisane w koncepcję „tradycji wynalezionej”, oparte na doświadczeniu społeczno-historycznym przesłanki kulturowe, wykorzystane przez Ligę w celu stworzenia rzekomej „wspólnoty kultury Północy”, takie jak: etnia, terytorium, a także dialekt i religia.

W ostatnim rozdziale – VIII, podjęto próbę analizy ideologicznego wymiaru koncepcji poprzez wskazanie różnorodnego wymiaru jej postrzegania oraz kreowania przez elity, a także poszczególnych ideologów i intelektualistów, jak Gianfranco Miglio, Gilberto Oneto, Giancarlo Pagliarini, Mario Borghesio, Roberto Calderoli czy sekretarza Ligi w latach 2012-2013, Roberta Maroniego. Część ta prezentuje uczestnictwo, wzory zachowań, rolę oraz zasadniczy wpływ elit, zarówno kulturowych, jak i politycznych na proces ewolucji koncepcji oraz na kształtowanie się postaw oraz idei Padanii w społeczeństwie.